

DE BESTÅENDE HØNS: MIKKEL BOLTS KRITIK AF DONALD TRUMP

Og dem, der kritiserer Trump. Og dem, der
kritiserer dem, der kritiserer Trump

Mikkel Bolt

TRUMPS KONTRAREVOLUTION

128 sider. Forlaget Nemo, København,
2017

Filosoffen Martha Nussbaum fortalte engang om en episode, hun var vidne til umiddelbart efter terrorangrebene i USA den 11. september 2001. Under en baseballkamp i Chicago mellem Chicago White Sox og The New York Yankees udtrykte hjemmepublikummet stor sympati med deres gæster fra New York, der blev klappet på banen. Man holdt en lille ceremoni, der hyldede de brandfolk, der havde deltaget i redningsarbejdet osv., og den trodsige følelse af fællesskab og nationalt

sammenhold kulminerede i kamp-råbet: "USA! USA!". Hvis man ikke syntes, at dét var ubehageligt, viste der sig imidlertid en langt mere eksplicit aggression i stemningen, da først kampen var gået i gang. Dommeren dømte ved en lejlighed imod White Sox og blev nu mødt med tilskuernes fordømmelse via det samme kampråb: "USA! USA!". I stedet for empati og solidaritet viste kampråbet sig at rumme nærmest den stik modsatte tendens: "Det virkede som om de ville sige, at enhver som ikke støtter vores hold er vores fjende," som filosofen tørt konstaterede (Christiansen 198).

Med Nussbaums anekdote i bagehovedet kan man næsten sige,

at Donald Trump er den fulde udfoldelse af den aggression, der skjulte sig i det gamle kampråb. Som Mikkel Bolt gør opmærksom på, er der en væsentlig pointe i, at Trump konstant refererer til "America" og ikke "USA" i sine taler og slogans. "Make America Great Again" betyder ikke, at vi må genrejse og samle det unikke, liberale fællesskab af mangfoldige grupperinger, verdens smeltedigel, hvor enhver er sin egen lykkes smed. Det betyder tværtimod, at de "sande amerikanere" er kommet under pres fra alt for mange fremmede og alt for megen diversitet, så de næsten ikke længere kan få luft: "'Amerika' er mere end USA, der blot er nationalstaten USA. 'Amerika' er en spirituel størrelse, en mission, en skæbne. [...] Det er dette fællesskab, han [Trump] vil genrejse" (68). Siden den patriotiske oprejsning efter 9-11 har USA med andre ord bevæget sig i retning af en mere eksplicit nationalchauvinisme, og Trumps brug af "America" er navnet på denne bevægelse.

Trump's kontrarevolution er Mikkel Bolts forsøg på dels at analysere og dels forklare fremkomsten af Donald Trump som politisk fænomen. Begge dele lykkes så godt, at han stort set kommer uden

om den moralske diskurs, der ellers næsten er umulig at undgå i denne sag, og som man derfor ofte møder: "Præsidentembedet uværdig", "En narcissistisk mandebaby", "Det værste, en amerikansk præsident nogensinde har sagt" osv. I stedet interesserer Bolt sig for spørgsmål, der ofres mindre opmærksomhed – i detaljer, så vel som i de store, historiske og politiske linjer. Som den præcise betydning af udtrykket "America" i Trumps retorik, eller som baseballkasketten, han ofte har på. Og som den økonomiske baggrund for højredrejningen i amerikansk – og europæisk – politik. Trump er en fascistisk figur, konstaterer Bolt, hvilket altså ikke er ment som en moralsk fordømmelse, men som en nøgtern sammenligning med 1930ernes fascistiske ledere og systemer. Han er den "stærke leder", som ikke selv er filtret ind i traditionel partipolitik, og som kan rydde op og rydde ud. Trump "transcenderer det politiske system. Han er mere, han er 'amerikansk'" (87), og det er netop alt det aparte og ekstravagante ved ham, der gør ham attraktiv som den kompromisløse faderfigur, der kan sætte sig ud over alle mulige almindelige hensyn og etiketter. Bortset fra forretningsimperiet og

den påståede bemestring af "The Art of the Deal" er også Trumps rolle som reality tv-stjerne fremmende for hans politiske succes. Måske er netop den temmelig banale "catch phrase" fra *The Apprentice* en del af hemmeligheden bag Trumps valg. Var det ikke netop, hvad millioner af amerikanske vælgere havde inderligt lyst til at sige til den traditionelle politiske klasse: "You are fired!". Det er altså ikke gentagelsen af de konkrete fascistiske symboler eller paroler fra Hitler eller Mussolini (svastikaet, fasces, jødehadet osv.), der gør Trump til fascist, men den måde, han bruger sin egen samtid, dens medier, symboler og problemer til at indtage positionen som stærk mand, faderfigur, kompromisløs og udrensende.

Udover at analysere, hvordan Trumps version af stærk-mand-figuren ser ud i 2016 (og fortsat), giver Bolt som sagt en bredere baggrund for forståelsen af, hvordan denne mærkværdige figur trådte frem som frelser for et kriseramte folk. Det er en helt nødvendig analyse, netop for at undgå den forsimplede moralisering, der blot ser Trump som forargelig, usympatisk eller en "trussel mod demokratiet". For det første er fremkomsten af

Trump ikke en enestående begivenhed. Trump er bizar og fuld af gode symptomer for vilde analyser, men han er samtidig én i en række af stærk-mand-figurer, der er dukket op i de sidste 10-20 år over hele verden. Bolt opsummerer dem kort og effektivt: Der er autoritære ledere i lande som Egypten, Tyrkiet, Indien, Filippinerne, Argentina, Brasilien, Rusland, Ungarn, Polen og Tjekkiet, og der er flere lande, der enten er på vej i samme retning eller har andre former for højredrejning, som fx de skandinaviske landes "mere joviale" former for racisme (16). For det andet er denne brede tendens resultatet af en global, politisk udvikling, der har skabt stigende afmagtsfølelse og fornemmelsen af, at "politics as usual" ikke rigtig kan – eller vil – gøre noget for de såkaldt "almindelige mennesker". Den økonomiske krise, der fulgte efter finansmarkedernes kaos i 2007 og 2008, resulterede ikke i et opgør med de strukturer, der havde forårsaget krisen – tværtimod blev bankerne som bekendt reddet af stater og unioner, mens regeringer verden over blev tvunget til nedskæringer og privatiseringer. Den økonomiske uro har medført protester og bevægelser mange steder siden især 2011. Et stigende

behov for at gøre op med "eliten" har ført til folkelig modstand og skærpede modsætninger mellem "de 99%" og den velhavende 1%, "folket" og "eliten" osv. En række af disse bevægelser og protester er imidlertid blevet beskrevet under samlebetegnelsen "populisme", og analytikere og politiske kommentatorer har ofte udlagt modstanden mod den herskende politisk-økonomiske magt som én, mere eller mindre mangfoldig og mere eller mindre følelsespræget, tendens til at ville gøre oprør mod de normale, ansvarlige, regeringsbærende og midtersøgende politikere. Trump eller Sanders, det er grundlæggende det samme; Enhedslisten og Dansk Folkeparti er begge imod EU, så de taler nok til den samme indignation; AfD og Die Linke i Tyskland osv. "Vi må gøre op med ekstremere på begge fløje". Én af de fine og klare pointer i Bolts bog er, at den ret enkelt gør op med denne samlebetegnelse. Hvad Trump repræsenterer, er ikke en protest mod kapitalismens hærgen og effekter for almindelige mennesker. Det er en protest mod protesterne: "... en meget voldsom affejning af kravene om en anden verden" (32). Trump er ikke opgøret med Wall Street og "sumpen i Washington",

men et radikalt forsøg på at befæste dem mod de protester, der har spredt sig igennem det sidste lille årti. Hans politik handler ikke om at skabe økonomisk retfærdighed eller sikre velfærd for den almindelige amerikaner, men tværtimod om at sikre bankernes og velhavernes privilegier under dække af en nationalistisk modstilling af hjemmemarkedets interesser og en global orden, der har udnyttet amerikanernes naivitet. Det er derfor, titlen på Bolts bog ikke er "Trumps revolution", men "Trumps kontrarevolution". Trump er navnet på den bogstaveligt talt reaktionære bevægelse, der forsøger at bevare de bestående klasseforhold og magtfordelinger og beskytte det hvide, amerikanske overherredømme mod de omvæltninger, der truer det.

Bolt har også en stærk pointe i at observere, at svaret på Trump derfor ikke er en tilbagevenden til en "flink kapitalisme" (35), hvor de vulgære excesser bliver taget ud, og vi igen får en civiliseret demokratisk orden à la Clinton eller Obama. Trumps chauvinisme og åbenlyse racisme er alvorlige nok, men den foragede fordømmelse af dem kommer alt for let til at sløre for de virkelige, materielle

effekter af hans politik: voldsomme skattelettelser, nedskæringer, mere magt til private virksomheder, øget militarisering osv. De såkaldte "mainstreammedier" har ganske rigtigt svælgnet i Trumps transgressioner i en grad, så reel, politisk modstand mod hans regering er blevet blandet sammen og fortynnet med uendelige mængder af løftede øjenbryn og vidt opspærrede øjne. Et enkelt eksempel fra tiden efter udgivelsen af Bolts bog kan illustrere pointen: Da senator John McCain døde i slutningen af august 2018, blamerede Trump sig endnu engang ved at nægte at udvise respekt overfor McCains patriotiske indsats for det amerikanske folk – naturligvis på grund af gammelt nag og typisk, barnagtig fornærmelse. På bl.a. CNN og MSNBC førte dette til udbredt forargelse og patetisk fornærmelse på vegne af "sande, amerikanske værdier" og respekt for en "helts" eftermæle osv. Betegnende nok var den fjerde statsmagts kritiske perspektiv, at Trump ikke levede nok op til sit nationalistiske credo om "America first"!

Bolt slår imidlertid ikke bare Clinton, Obama, Pelosi og mainstreammedierne sammen, men inkluderer også de, relativt set,

mere radikale politiske stemmer på den amerikanske venstrefløj i sin skuffelse over den manglende kritik af kapitalismen. Ønsket om en tilbagevenden til en "flink kapitalisme" er faktisk ét, han tillægger folk som Nancy Fraser og Naomi Klein og deres analyser af den mistede mulighed for at skabe et mere kritisk alternativ til det bestående, da man i 2016 fravalgte Bernie Sanders for Hillary Clinton. Bolt tilskriver Sanders og co. en anden form for nostalgi (end den, Trump repræsenterer), men stadig en nostalgi, nemlig forestillingen om at kunne vende tilbage til en tid før den "neoliberale vending", dvs. den deregulering og nedskæringspolitik, der har været herskende siden 1980'erne. Hvad, denne nostalgi ifølge Bolt overser, er, at den amerikanske økonomi igennem hele det 20. århundrede var styret af kapitalinteresser og racistiske opdelinger af befolkningen: "Det var hvidt arbejde og hvid velfærd inden for rammerne af en statsstøttet kapitalisme, og det kan naturligvis ikke være idealet for noget som helst i dag." (35). Det er svært at være uenig i, men det er ikke rigtig klart, hvorfor fx Bernie Sanders skulle være skyldig i en nostalgi efter "hvidt arbejde og

hvid velfærd”, og det ville kræve en noget mere subtil, ideologikritisk læsning af hans politik og retorik at sandsynliggøre det, end den, Bolt leverer. Som det fremstår, er kritikken vist nok, at Sanders ikke er radikal nok, og at opgøret med Trump og opgøret med Clinton kræver langt mere vidtrækkende, revolutionære handlinger end dem, de demokratiske socialister lige nu er i gang med at forsøge at udbrede. Det er ikke nok at gøre op med Trumps fascisme, men det er heller ikke nok at gøre op med de neoliberale overgreb på velfærd og demokrati; det er selve kapital-parlamentarismen, der er problemet, som det hedder med et begreb fra Alain Badiou (115).

Bolts styrke er den kompromisløse kritik af enhver form for uretfærdighed og sporingen af de historiske og økonomiske forudsætninger for både politiske og moralske konflikter. Men hans analytiske blik på den aktuelle politik får også af og til den lidt mere kyniske dimension, som nogle gange kan opstå, når man som tilskuer hele tiden vil have, at det skal blive mere radikalt og aldrig synes, at noget er godt nok. Kritikken af fascismens mulighedsbetingelser for at opstå i nationale demokratier glider fx

fra observationen af, at "[n]år demokratiet som politisk styreform er indlejret i nationalstaten, er der altid en risiko for, at nationaldemokratiet lukker sig om sig selv", (hvilket oplagt er rigtigt), til at fascisme "med andre ord [er] en indbygget dimension i det nationale demokrati" (107). Først en risiko, så en indbygget dimension. Problemet er ikke bare Trump, men selve den fascistiske dimension i nationaldemokratiet. Det næste skridt er nødvendigheden af et fundamentalt opgør med selve demokratiet, som vi kender det, og det er her, der efter min mening er et spring i argumentationen (at der er en fascistisk risiko i et nationalt demokrati, er ikke nødvendigvis det samme, som at nationale demokratier med nødvendighed udvikler sig i en fascistisk retning – så ville det ikke være en "risiko", men en determination). Det er vel at mærke ikke min mistænksomme læsning af Bolt, men et udgangspunkt, der står klart lige fra bogens start: "Opgaven må være at etablere muligheden for en samtidig kritik af både fascismen og nationaldemokratiet med henblik på en anden organisering" (9). Det er her, både Clinton og Fraser og Klein og Sanders kommer til kort. Men: "Hvordan præcist denne

[anden organisering] skal se ud, er endnu uklart, så i et første moment må fokus ligge på en afvikling af nationaldemokratiet og dets iboende fascistiske potentiale" (ibid.). Bolt har klart nok mere sympati for de protester, der udsprang i både Europa og USA umiddelbart efter finanskrisen, og som havde et mere åbent kritisk potentiale. Det kan jeg for så vidt godt følge ham i, men jeg synes ikke, det behøver at være et argument mod fx den organisering, der lige nu foregår blandt nye, progressive kræfter i Det Demokratiske Parti. Lidt groft sagt er det, som om Bolt indimellem forveksler den rene, klare og kompromisløse kritik med et krav om en handling, der er lige så ren, klar og kompromisløs: Det hele må brydes ned, og kun hvis vi formår dette, er det værd, endda legitimt, at gå på gaden. Vi kan dog ikke sige noget om, hvordan dette opgør skal foregå, og slet ikke, hvad der skal komme i stedet. Jeg er med på, at enhver faktisk politisk handling, retorik og selvforståelse altid kan og skal underkastes (selv)kritik. Men det er ikke nødvendigvis det samme som at acceptere, at kun

handling, der er fuldstændige opgør med ethvert aspekt af enhver form for undertrykkelse, er værd at engagere sig i. Man kan ikke slå æg i stykker uden at tage udgangspunkt i de bestående høns.

Trumps kontrarevolution er dog først og fremmest en gennemført og veludført kritik. Den er værd at læse, fordi den giver overblik og analytisk distance til en overordentligt aktuel og påtrængende politisk virkelighed. Den giver også et seriøst perspektiv på spørgsmålet om, hvilke former for modstand, der må tænkes, og især på faren for at gå for hurtigt på kompromis med de tilsyneladende "korrekte" meninger og løsningsforslag. At den så et par steder i sin vrede over naive og forblommede forsøg på at gøre op med tidens politiske farer selv bliver en anelse for hellig for min smag, er en pris, jeg gerne betaler. •

LITTERATUR

Christiansen, Karin (2002): "Interview med Martha C. Nussbaum om emotioner, litteratur og moralsk borgerskab", in: *Slagmark*, nr. 35: Den moderne medicin: 187-202.

